

INKLYUZIV TA'LIMDA O'YIN TEXNOLOGIYASI

*TEXNOLOGIYA, MENEJMENT VA KOMMUNIKATSIYA INSTITUTI**Pedagogika va psixologiya kafedrası o'qituvchisi**Eshmamatova Sitora Tuyg'un qizi**Talaba Baxtiyorova Dilafroz*

Annotatsiya: Ushbu maqolada inklyuziv ta'limda o'yin texnologiyalarining qo'llanishi va uning ta'lim jarayoniga ta'siri tahlil qilinadi. O'yin texnologiyalari, talabalar orasida muvozanatni ta'minlash orqali har bir o'quvchining potensialini ochish imkonini beradi. Inklyuziv ta'limda o'qitish jarayonini qiziqarli va interaktiv qilib, o'quvchilarning motivatsiyasini oshiradi va ularning o'zaro hamkorlikda ishlashiga yordam beradi. Ushbu maqola, ta'lim sohasida o'yin texnologiyalarining rivojlanishi va uning inklyuziv ta'lim uchun ahamiyatini yoritadi.

Kalit so'zlar: Inklyuziv ta'lim, o'yin texnologiyasi, interaktiv, samarali ta'lim, mustaqil fikr, jamoaviy totuvlik, rehabilitatsiya, moslashuv.

Mamlakatimizda inklyuziv ta'limni ta'lim oluvchilarning ijtimoiy ehtiyojlari va shaxsiy manfaatlaridan kelib chiqqan holda fan, ta'lim va ishlab chiqarishning mustahkam integratsiyasini ta'minlash asosida tashkil etishning huquqiy – me'yorlari ishlab chiqilgan. “Alohida ta'lim ehtiyoji bo'lgan bolalar uchun inklyuziv ta'limni tashkil etish maqsadida ta'lim muassasalari moddiy texnika bazasini mustahkamlash, o'quv dasturlarini adaptivlashtirish, sog'lomlashtiruvchi sifatli ta'lim xizmatlari imkoniyatlarini oshirish hamda bu jarayonga mos yuqori malakali kadrlar tayyorlash” kabi muhim vazifalar belgilandi.¹ Ijtimoiy muhofazaga muhtoj bolalarga ta'lim berish jarayonida ularni sog'lom bolalar qatoriga qo'shish uchun maktabgacha ta'lim tashkilotidan

¹ Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2017 йил 7 февралдаги “Ўзбекистон Республикасини янада ривожлантириш бўйича Ҳаракатлар стратегияси тўғрисида”ги ПФ-4947-сонли Фармони.

boshlash muhim ahamiyatga ega. Boshlang'ich sinfda ham bolalarning o'qish sifatini oshirish, o'quvchi bolalarning imkoniyatlariga mos va individual xususiyatlarini inobatga olib, davlat ta'lim standartlari me'yorlari asosida moslashtirilgan ta'lim muhitini tashkil etish bolalarning adaptiv hamda ijtimoiylashuv jarayonlarini oson kechishiga yordam beradi.

Bolalarning ijtimoiy rehabilitatsiyasi (tiklash) va ijtimoiy adaptatsiyasi (moslashuvi)-bu nafaqat qalbdagi sifatlarni, balki yangi texnologiya va innovatsiyalarning paydo bo'lishi bilan tadrijiy rivojlanib boradigan bu nozik sohada professional yondashuvni talab qiladigan sermashaqqat mehnatdir.² Bugungi kun pedagoglari har tomonlama inklyuziv ta'limga tayyor bo'lishlari, qonuniyatlari, imkoniyatlarini va inklyuziv ta'limning mazmun mohiyatini to'laqonli anglashlari lozim. Shu o'rinda savol tug'iladi aslida inklyuziv ta'lim nima uning mohiyati nimada? Nogironligi va rivojlanishida nuqsoni bo'lgan bolalarga ta'lim tarbiya berishning ahamiyati nimada?

Inklyuziv ta'lim — bu ta'lim jarayonida barcha o'quvchilarning, jumladan, nogironligi bo'lgan yoki o'ziga xos ehtiyojlari bor o'quvchilarning to'liq ishtirokini ta'minlovchi yondashuvdir. Bu yondashuv, o'ziga xos ehtiyojlari bo'lgan o'quvchilarga moslashtirilgan o'qitish usullarini, materiallarni va muhitni o'z ichiga oladi.

Inklyuziv ta'limning asosiy maqsadi, har bir o'quvchining individual xususiyatlarini inobatga olib, ularning ijtimoiy, emosional va akademik rivojlanishini qo'llab-quvvatlashdir. Bu, shuningdek, o'quvchilarning turli xil holatidan kelib chiqqan holda, ular o'rtasida hamjihatlik va hurmatni rivojlantirishga yordam beradi. Inklyuziv ta'lim, barcha o'quvchilarga teng imkoniyatlar yaratish va noqulayliklarni bartaraf etish orqali ta'lim sifatini yaxshilashni maqsad qiladi.

Ta'lim jarayonida o'yin texnologiyalaridan foydalanish ta'limning oson, sodda va qisqa muddatda natijaga erishishni ta'minlovchi omil hisoblanadi. Ayniqsa inklyuziv ta'limga muhtoj bola hayotida muhim ahamiyatga ega.

² F.U.Qodirova, D.A.Pulatova. Inklyuziv ta'lim: nazariyasi va metodika. Darslik. Chirchiq 2022, 6-bet.

O‘yin texnologiyalari inklyuziv ta’limda ijodiy va samarali ta’lim metodlari sifatida muhim rol o‘ynaydi. Ushbu texnologiyalarni qo‘llash, har bir talabaga individual yondashuvni ta’minlash va ularning o‘zaro hamkorligini mustahkamlash imkonini beradi. O‘yinlar orqali o‘qish jarayoni yanada qiziqarli va interaktiv bo‘ladi, bu esa ta’lim olish jarayonida ijobiy motivatsiya va ishtirokni oshiradi.

Inklyuziv ta’limda o‘yin texnologiyalari, talabalar orasida ijtimoiy ko‘nikmalarni rivojlantirishga ham yordam beradi. O‘quvchilar guruhda o‘ynash orqali bir-birlari bilan muloqot qilishni, muammo yechish ko‘nikmalarini va hamkorlikni o‘rganadilar. Shuningdek, bu texnologiyalar orqali o‘ziga xos qiyinchiliklarga duch keladigan talabalar uchun turli darajada murakkablikni taklif etish imkoniyati paydo bo‘ladi. O‘yin asosidagi faoliyatlar orqali o‘quvchilarni o‘z ko‘nikmalarini rivojlantirishga undash va ularning ijtimoiy integratsiyasini mustahkamlash mumkin. Shuningdek, xilma-xil ta’lim ehtiyojlariga mos keladigan o‘yinlar yordamida individual yondashuvni ta’minlash ham muhim sanaladi.

O‘yin texnologiyalari inklyuziv ta’lim jarayonida individual yondashuv muhim vositalardan biridir. Ular quyidagi usullar va afzalliklarni taqdim etadi:

- Motivatsiyani oshirish: O‘yinlar talabalar orasida qiziqish va ishtiyoq uyushtiradi, bu esa o‘qish jarayoniga bo‘lgan motivatsiyani oshiradi.

- Ijtimoiy jamoalarni rivojlantirish: Guruhda o‘ynash orqali talabalar o‘zaro muomalani, hamkorlikni va o‘zaro tushunishni rivojlantirishi mumkin.

- Differensiyatsiya: O‘yin texnologiyalari har qanday talabaga moslashtirilgan material bilan ishlash imkoniyatini taqdim etadi. Bu, hisobga olgan holda, har bir talabaga bir xil darajada yordam berish imkonini beradi.

- O‘rganish jarayonini soddalashtirish: O‘yinlar murakkab tushunchalarni osonroq va qiziqarli shaklda taqdim etishi mumkin, bu esa ta’lim jarayonini soddalashtiradi.

- Texnologik imkoniyatlar: Zamonaviy texnologiyalar yordamida, masalan, mobil ilovalar va onlayn platformalar orqali inkluziv ta'lim uchun maxsus o'yinlar yaratiladi.

Umuman olganda, o'yin texnologiyalari orqali ta'lim jarayonini yaxshilash, bolalar uchun yanada qulay muhit yaratish va inkluziv ta'lim prinsiplariga pedagoglarning amal qilish zarurligini ta'kidlash mumkin.

Inkluziv ta'limda o'yin texnologiyalari o'quv jarayonini qiziqarli va interaktiv qilish uchun ishlatiladi. Bu texnologiyalar, har xil ehtiyojlarga ega bo'lgan o'quvchilarni o'z ichiga olish va ularning faol ishtirokini ta'minlash maqsadida turli xil usullar va formatlarni o'z ichiga oladi. Quyida inkluziv ta'limda qo'llaniladigan o'yin texnologiyalarining ba'zi turlarini misol keltirishimiz mumkin:

- Rol o'yinlari: O'quvchilar turli xarakterlarda qatnashadilar, bu ularni empatiya va muloqot ko'nikmalarini rivojlantirishga yordam beradi.

- Simulatsion o'yinlar: Haqiqiy hayotdagi vaziyatlarni simulyatsiya qiladigan o'yinlar, o'quvchilarga muammolarni hal etish va qaror qabul qilishni o'rganishga imkon beradi.

- Kompyuter o'yinlari: Maxsus dasturlar va o'yinlar orqali o'qitish, ko'pincha interaktiv va qiziqarli shaklda amalga oshiriladi.

- Jamoaviy o'yinlar: O'quvchilarni guruhlarda ishlashga undovchi o'yinlar, bu ularning jamoa ishlash ko'nikmalarini va fikr almashish qobiliyatini rivojlantiradi.

- Pazl va mantiqiy o'yinlar: Muammoni hal qilish va fikrlash ko'nikmalarini oshirishga yordam beradi, hatto nogironligi bo'lgan o'quvchilar uchun moslashtirilgan variantlari ham mavjud.

- Tashkiliy o'yinlar: Ushbu o'yinlar o'quvchilarga darsning asosiy mazmunini mustahkamlashga yordam beradi, hamda qiziqarli va qiyin savollarni o'z ichiga oladi.

- Virtual haqiqat: O‘quvchilarga o‘zlarini boshqa dunyoda his qilish imkonini beruvchi texnologiya, bu esa maxsus ehtiyojlarga ega bo‘lgan o‘quvchilar uchun qiziqarli va aniq fikrlarni o‘rganish imkoniyatini yaratadi.

Ushbu oyin texnologiyalari, o‘quv jarayonini qulay va qiziqarli qilish uchun inklyuziv ta’limda muhim rol o‘ynaydi.

Xulosa qilib aytganda inklyuziv ta’limda o‘yin texnologiyalari, o‘quvchilarni o‘zlashtirish, ularning qiziqishlarini zararli, ehtiyotkor va qiyin situatsiyalardan tortish orqali yuksaltirish, hamda o‘quv jarayonini qiziqarli va interaktiv qilish maqsadida qo‘llaniladi. Inklyuziv ta’limda o‘yin texnologiyalaridan foydalanish o‘quvchilarning fikr almashish va aniq fikrlarini ifodalash qobiliyatlarini oshirishda katta muhim rol o‘ynaydi. Bunday texnologiyalar o‘quv jarayonlarini qulay va qiziqarli shaklda tashkil etish imkonini beradi va o‘quvchilarning bilim darajasini oshirishda katta yordam beradi.

Inklyuziv ta’limda o‘yin texnologiyalaridan foydalanishning bir vaqtning o‘zida moslamalaridan biri ham, faol va qiziqarli ta’lim usulini o‘z ichiga olganligidir. O‘yinlar, o‘quvchilarning bir-biriga yaxshi munosabatda bo‘lishini, jamiyatga moslashtirilgan ehtiyojlarga va dunyodagi mazmundan foydalashga bilim olganlarini ta’minlashda muhim o‘rinni egallaydi.

Aynan shu sabablarga ko‘ra, inklyuziv ta’limda o‘yin texnologiyalaridan foydalanish o‘rganish rejimini ilgari surishda muhim amal edi. Ushbu texnologiyalar yoshlarni kelajakda hozirgi dunyoga moslashtirilgan sharoitlarda qabul qilishga tayinlangan murojaatlarni oshirish uchun shuhrat qozondi va o‘quv jarayonlarini qulaylashtirishga, bilim darajasini oshirishga va ko‘nikma va mulohazalarini oshirishga imkon beradi.

Foydalanilgan adabiyotlar.

1. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017 yil 7 fevraldagi “O‘zbekiston Respublikasini yanada rivojlantirish bo‘yicha Harakatlar strategiyasi to‘g‘risida”gi PF-4947-sonli Farmoni

2. F.U.Qodirova, D.A.Pulatova. Inklyuziv ta'lim: nazariyasi va metodika. Darslik. 2022y.
3. Инклюзивное образование в Испании. Пашкова.М, Скуднова. Т.Д.2018
4. Екатерина Михальч. Инклюзивное образование. 2021.
5. Наталья Микляева, Татьяна Чудесникова, Анна Виленская, Ольга Кудравец, Светлана Семенака. Инклюзивное образование детей с ограниченными возможностями здоровья. Москва Юрайт. 2021.